

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні протягом останніх десятиліть, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих справі розбудови українського суспільства на засадах демократичних цінностей та національних пріоритетів. У центрі уваги держави знаходиться особистість людини, як найвищої цінності суспільства, з високим рівнем культури і освіти, з притаманними їй духовними потребами, загальнолюдськими цінностями та орієнтаціями.

Вивчення філософської та педагогічної літератури з проблеми формування загальнолюдських цінностей дозволяє констатувати про наявність достатньо змістовної теоретичної бази для педагогічного аналізу цього явища в контексті виховання особистості. Зазначимо, що проблема цінностей виникла в епоху знецінювання культурної традиції і дискредитації ідеологічних підвалин суспільства. Зокрема, міркування про благо, добро, мораль, віру, справедливість, істину зустрічаємо в античній філософії Платона і Аристотеля, які класифікують цінності за ієрархією: на нижчих її сходинках знаходяться земні минулі цінності – матеріальні, почуттєві предмети і явища, а вищими вважаються цінності, пов'язані з душею людини, з її пізнавальними і художніми здібностями. Про моральні цінності, прагнення зрозуміти природу естетичної, правової свідомості, своєрідності відношення людини до світу йдеться у філософських працях гуманістів епохи Відродження – Франческо Петрарки, Еразма Роттердамського, Джордано Бруно. Українські філософи (Г. Сковорода, П. Юркевич, П. Куліш) переосмислили величезну культурну спадщину від античності до сучасності, де на зміну абсолютному обожнюванню добра й істини прийшла абсолютизація краси. Поняття «краса» набуло змісту універсальної категорії; саме в красі вбачався спосіб виявлення істини, добра, щастя [4].

У педагогічній науці категорія «ціннісні орієнтації» почала активно використовуватися у дослідженнях В. Аненкова, З. Васильєвої, С. Гончаренка, І. Зязюна, Л. Коваль, О. Набоки та інших учених. Педагогічний аспект вивчення цього феномена ґрунтується на філософському й соціально-психологічному розумінні ціннісних орієнтацій і розглядається як результат залучення особистості вихованця до суспільної практики. Дослідження психологічною наукою зазначеної проблеми знайшли своє відображення у працях Л. Виготського, Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, О. Леотьева, Я. Пономарьова, що дозволило визначити ціннісні орієнтації як регулятор діяльності і спілкування, результат засвоєння людиною цінностей життя і культури.

Результати наукових розвідок в галузі мистецької освіти і педагогіки (Н.Гродзенська, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Олексюк, О. Ростовський, М. Масол, Ю. Юцевич) висвітлюють різні аспекти осмислення музики як феномена мистецтва, психолого-педагогічні проблеми її сприйняття, а також коло питань, пов'язаних з вихованням у дітей та молоді інтересів, потреб, смаків, ціннісного ставлення до мистецтва, художніх установок до творчої діяльності, формування ціннісних орієнтацій. М.Масол наголошує, що мистецтво з його унікальними можливостями впливу на особистість має розглядатися не тільки як джерело розвитку спеціальних художніх здібностей і суто художніх вмінь, а також як універсальний засіб формування світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій, духовно-творчого потенціалу, образно-асоціативного мислення особистості, загальнокультурних і соціокультурних компетентностей [1, с.5]. Науковці доводять, що цінності культури і мистецтва відіграють важливу роль як у формуванні окремої особистості, так і в загальному розвитку суспільства. О. Рудницька відзначає: «Формування вміння цілеспрямоване керівництво розвитком ціннісних орієнтацій, які відповідають естетичним нормам суспільства і здатностям до самостійної оцінки естетичної сутності твору на основі знання об'єктивних критеріїв цінності» [3]. Автор наголошує, що рівень розвитку ціннісних орієнтацій людини залежить від того, наскільки активно буде засвоєна особистістю система цінностей життя і культури, і наскільки ця система буде відповідати цінностям демократичного суспільства [3, с.28].

Важливою соціально-педагогічною проблемою сьогодення є виховання культури почуттів та життєдіяльності людини, формування її схильності до мистецтва й усього прекрасного, що існує у природі і в суспільстві. Естетичне ставлення людини до дійсності і естетична діяльність найбільш яскраво і повно виявляються в мистецтві, в активній художньо-творчій діяльності, адже твори мистецтва несуть в собі ідейний зміст, естетичну насолоду, виражають думки і почуття людей, сприяють духовному розвитку особистості. Як специфічна форма суспільної свідомості, що в концентрованому виді відображує цінності минулого та сьогодення, музичне мистецтво узагальнює багатолітній досвід духовно-емоційного ставлення до світу і допомагає людині глибше пізнати себе. Вивчення музичного мистецтва у контексті світових культурологічних явищ дає можливість школярам визначити власне духовне коріння і через національне збагнути загальнолюдське. У цьому процесі здійснюється діалог культур, взаємодія ідей та цінностей, що утворилися в різних регіонах світу. Діалог між минулим і сучасним стає засобом духовного спілкування, утвердження гуманістичних цінностей. Тому формування і розвиток ціннісних орієнтацій на засадах гуманізму, досягнень світового мистецтва і музичної культури зокрема, потребує значних вольових зусиль як вихованців, так і їх наставників. Отже, естетичні цінності, закладені в багатогранності жанрової палітри творів музичного та інших видів мистецтва, безпосередньо впливають

на процес виховання підростаючого покоління, покликані формувати ціннісне відношення особистості до світу, змінювати духовні і моральні зв'язки людей у суспільстві, визначати та сповідувати загальнолюдські цінності та орієнтації.

Література

1. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія / Л.М. Масол. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
3. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – К. : ІЗМН, 1998. – 248 с.
4. Щолокова О. П. Методика викладання світової художньої культури : Підручник. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 288 с.

УДК 373.015.31:398

КАЧУР М. М., БОКШО О. А.
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

У період реформаційних перетворень в усіх сферах життя українського суспільства, формування громадянського середовища, утвердження стратегії національного відродження та розвитку української державності важливою та актуальною постає проблема виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, шанобливого ціннісного ставлення до національних культурних надбань, звичаїв і традицій українського народу. Важливим завданням виховання в українській школі є формування духовності людини, національної самосвідомості молодого покоління, зокрема, розвиток емоційно-почуттєвої сфери особистості, естетичних інтересів та почуттів на основі цінностей української національної культури. Особливе місце у вихованні естетичних почуттів належить засобам української народної педагогіки і, зокрема, українському фольклору. Фольклор є художнім відображенням дійсності у словесно-музично-хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, нерозривно пов'язаної з життям та побутом; це складний культурно-історичний феномен, у якому поєднано різні види мистецтва і творчості – поезію, музику, хореографію, живопис, ремесла, міфологію. Одним із жанрів українського фольклору є дитячий фольклор, етично-моральна основа якого сприяє виробленню у дітей розуміння людських характерів, суспільних відносин, закріплює у свідомості визначення «добра» і «зла». Видатний український мислитель Григорій Сковорода, виходячи з народного принципу природо-доцільності морально-естетичного виховання, стверджував необхідність становлення моральних почуттів дітей в атмосфері духовної культури свого народу, відзначав надзвичайний виховний вплив народної творчості на формування високогуманної особистості. Він вивчав народ та сам вчився у народу, засуджував тих, хто зневажав усе національне і цурався рідної

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>